

Такризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Данаева Камола Холматовна дар мавзуи “Таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон дар шароити муосир” барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.11-фалсафаи иҷтимоӣ

1. Мубрамият ва зарурати таҳқиқи мавзӯ.

Аввалан, мубрамияти мавзӯ бо он далел асоснок карда мешавад, ки дар ибтидои асри XXI инсоният дар ҳавзаи фазои иҷтимоӣ-фарҳангӣ ба тағйироти оламшумул рӯ ба рӯ гашт, ки он аз афзоиши равандҳои ба самти умумиятёбӣ равонашуда иборат аст ва дар навбати худ дар ҷомеаи байналмилалӣ воқуниши номуайяно эҷод менамояд. Аз як тараф, дар ҷомеаи муосир, шумораи тарафдорони падидаҳои муттаҳидшавӣ-ҳамгирӣ васеъ шуда, аз тарафи дигар, афзоиши вобастагии рӯзафзунӣ иқтисодӣ дар сатҳи иҷтимоӣ-фарҳангӣ афзоиши эҳсосоти манфиро бе истисно дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ ба вуҷуд овардааст. Аз ин мавқеъ, таҳқиқ ва баррасии мушкилоти ҳифзи фазои иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар шароити таъсири ҷаҳонишавӣ мубрам ва зарурӣ аст.

Дуюм, имрӯз муҳаққиқон, олимони соҳаҳои илмҳои иҷтимоӣ ва инсонгарӣ ҷаҳонишавии ҷомеаи ҷаҳониро ҳамчун посух ба ҷолишҳои асри XXI, роҳи зинда мондан ва нигоҳдории инсоният арзёбӣ менамоянд. Воқеият нишон медиҳад, ки ҷаҳонишавӣ дар даҳсолаҳои наздик қариб ба тамоми соҳаҳои ҷомеа: иқтисод, сиёсат, илм, маориф ва фарҳанг таъсири ҳалкунанда хоҳад дошт. Дар айни замон, эҳтимол, маҳз дар соҳаи фарҳанг дигаргуниҳои куллӣ ба амал меояд, ки дар он бояд инқилоби нави башардӯстонаеро, ки дар таърихи инсоният мислаш дида нашуда буд, интизор буд. Таҳқиқи ин паҳлуи масъалаи мазкур аз саривақти будани кори таҳқиқотӣ далолат менамояд.

Сеюм, раванди ҷаҳонишавии ҷомеаро аз нуқтаи назари синергетика метавон ҳамчун аксуламали табиии тамаддуни ҷаҳонӣ ба таҳдидҳои нав ба рушди минбаъдаи он арзёбӣ кард. Дар баробари ин, дар ин ҷо ду тамоюли асосии ба ҳам мухолифро ҷудо кардан лозим аст. Аз як тараф, афзоиши босуръати алоқамандии иттилоотии қисматҳои гуногуни ҷомеаи ҷаҳонӣ мушоҳида мешавад, ки устувории онро ҳамчун низоми мураккаби худташкилкунӣ зиёд мекунад. Аз тарафи дигар, дар зери таъсири ғасби (экспансияи) тавоноии фарҳангӣ ва иттилоотии Ғарб ва пеш аз ҳама Иёлоти Муттаҳидаи Амрико фарҳангҳои суннатии миллии кишварҳои сусттараққикарда ва рӯ ба тараққӣ имкони маҳв шуданро доранд. Аз ҷиҳати илмӣ асоснок кардани ҷанбаҳои мухталифи он дар ҷомеаи муосир заруратро пеш овардааст.

Чорум, дар ин таҳқиқоти диссертсионӣ таҳлили иҷтимоию фалсафии таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон дар шароити муосир гузаронида шуд ва нақши он дар рушди иҷтимоию сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор гирифт, ки он дар навбати худ аз талаботи инкишофи ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва амалияи муосири мудирияти иҷтимоии ин равандҳо маншаъ мегирад.

2. Дарачаи асоснок ва саҳеҳ будани натиҷаҳои илмӣ, хулоса ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия оварда шудаанд.

Адабиёти илмии дар қисмати дарачаи омӯзиши мавзӯ таҳлил ва муқоисашуда ба кори таҳқиқотӣ иртиботи зич доранд. Ҳмзамон, вазифаҳои таҳқиқот ба мақсад мувофиқат карда, дар тартиби ҷобачогузорӣ яқдигарро мукамал менамоянд.

Бояд зикр намуд, ки асосҳои методологии таҳқиқотро усулҳои иҷтимоӣ-фалсафии маърифат (диалектикӣ, таърихӣ-мантиқӣ, системавӣ-таҳлилӣ) ташкил медиҳанд. Барои ноил шудан ба ҳадафи ин таҳқиқот усулҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ, сохторӣ ва корбудӣ васеъ истифода шуданд. Методи таҳлил ва таҷзия имкон дод, ки таърифҳои гуногуни ҷаҳонишавӣ

мавриди омӯзиш қарор гирифта, хусусиятҳои бевоситаи он нишон дода шаванд. Истифодаи усулҳои (методи) муқоисавӣ барои омӯзиши назарияҳои ҷаҳонишавӣ, ки дар мактабҳои илмии давлатҳои пешқадами дунё ба вуҷуд омаданд, барои таҳқиқоти диссертатсионӣ шароити хуби методологӣ фароҳам оварда аст. Таҳлили системавӣ ва сохторию қорбуди барои омӯзиши унсурҳои таркибии раванди ҷаҳонишавӣ мусоидат намуда, ба воситаи он таркиби ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва тағйирёбии мундариҷаи фазои иҷтимоиву фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон муайян карда шудааст. Инчунин, дар раванди таҳқиқот методи диалектикӣ низ истифода гардидааст. Бо ёрии ин метод раванди ҷаҳонишавӣ дар қаринаи раванди инкишофи эволюсионии инсоният баррасӣ гардид. Дар раванди таҳқиқоти мазкур муаллиф ба назарияҳои классикӣ ва назарияҳои замони муосир таъя намуда, қонуниятҳои рушди инкишофи фазои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистонро бо назардошти онҳо муайян намудааст. Манбаъ ва заминаи амалии таҳқиқотро инчунин асарҳои олимон, файласуфон, сиёсатшиносон аз хориҷи дур, Федератсияи Россия, Қазоқистон ва Тоҷикистон, маводи омили давлатӣ ва идоравӣ, фармонҳо ва суханронҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақолаҳои илмӣ ва публицистии матбуоти даврии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил доданд.

3. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илмӣ, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Мавзӯи таҳқиқотии мазкур ба шиносномаи ихтисоси 09.00.11-фалсафаи иҷтимоӣ (илмҳои фалсафӣ) мувофиқат дорад.

4. Саҳеҳӣ ва навгонии илмии таҳқиқот.

Навоварии таҳқиқот бо он асоснок мегардад, ки муаллиф бори аввал дар илмҳои фалсафии ватанӣ масъалаи таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистонро вобаста ба тамоюлоти чандҷабҳагаройӣ (мултилатерӣ) касб кардани он мавриди омӯзиш қарор додааст. Дар раванди таҳқиқот масъалаҳои асосӣ дар

алоқамандӣ бо объект ва предмети таҳқиқот мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода шудаанд, ки онҳоро мушаххасан ба таври зерин нишон додан мумкин аст:

- дидгоҳҳои асосии назариявӣ ва методологӣ оид ба омӯзиши ҷаҳонишавӣ, ки заминаи муосири назариявии онро ташкил медиҳанд, таҳлил ва баррасӣ гардида, дар заминаи онҳо моҳият, хусусият ва инчунин омилҳои зухури раванди ҷаҳонишавӣ нишон дода шуданд;

- шароит ва омилҳои ташаккули муҳити иҷтимоӣ фарҳангӣ вобаста ба равандҳои ҷаҳонишавӣ, ки дар ибтидои асри XXI ба як падидаи умумисайёравӣ табдил ёфтааст, таҳқиқ ва асоснок гардид, ки ҳамгироии байналмилалӣ соҳаҳои иҷтимоӣ фарҳангии ҳастии инсон омили бунёди ҷаҳонишавии фазои олам мебошад;

- моҳият ва вижагии ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ тавсиф шуда, хусусиятҳои иҷтимоӣ-фарҳангии инкишофи ҷомеаи Тоҷикистон дар давраи ҷаҳонишавӣ муайян гардиданд;

- дараҷаи таъсири ҷаҳонишавӣ ба тағйирёбии майлони арзишии ҷомеаи Тоҷикистон таҳқиқ гардида, хусусияти таъсири ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ ба тағйироти ҳаёти маънавии ҷомеаи Тоҷикистон баррасӣ гардид;

чӯзҳои сохтори зарфияти иҷтимоӣ ҳамгироии (соцсиоинтегртивӣ) фарҳанги тоҷик дар шароити ҷаҳонишавӣ муайян шуда, имконияти коркарди навъи миллии инкишофи иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон дар даврони ҷаҳонишавӣ арзёбӣ гардид.

5. Аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот аз он иборат аст, ки диссертатсияи мазкур дар заминаи таҳлили адабиёти илмӣ ва омӯзиши равандҳои ҷаҳонишавӣ таҳия шуда, дар он нисбат ба хусусиятҳои рушди иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон дар давраи ҷаҳонишавӣ хулосаҳои илман асоснокшуда баён гардидаанд. Бинобар ин, таҳқиқоти мазкур, пеш аз

ҳама, дар шароити Тоҷикистон барои таҳқиқоти минбаъдаи раванди ҷаҳонишавӣ ва рушди инкишофи иҷтимоӣ-фарҳангии он заминаи илмию назариявӣ ба шумор меравад. Инчунин, дар асоси таҳлилу таҳқиқи назарияҳои илмӣ зарурати коркарди навъи миллии рушди иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар давраи ҷаҳонишавӣ нишон дода шудааст, ки он барои асоснок намудани дурустии стратегияҳои давлатӣ ва сиёсати фарҳангии мамлакат дорои аҳамияти хосса мебошад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки хулосаҳои бадастомада ба ҳаллу фасли масъалаҳои алоқаманд бо соҳаи иҷтимоӣ - фарҳангии ҷомеа мусоидат намуда, ба сифати асоси назариявӣ барои гузаронидани таҳқиқотҳои минбаъдаи илмӣ, инчунин таҳияи сиёсати давлатии фарҳангӣ ва маориф хизмат мекунанд. Маводи кори диссертациониро зимни корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, гузаронидани чорабиниҳои давлатӣ, таҳияи назария, стратегия ва барномаҳои соҳавӣ, таҳияи курсҳои таълимӣ ва омӯзишӣ, барномаҳо доир ба илмҳои ҷомеашиносии муассисаҳои таҳсилоти олии-касбӣ, инчунин гузаронидани машғулиятҳо бо донишҷӯён ва унвонҷӯён истифода бурдан мумкин аст.

6.Тавсифи умумии кори диссертационӣ.

Сохтори кори диссертационӣ, хусусан гузориши мақсад нишон медиҳад, ки диссертант вазифаҳои гузошташударо иҷро, навоариҳоро пешниҳод ва истифодаи амалии натиҷаҳоро барои ҳаллу фасл ва бартараф кардаи мушкилоти дар ин самт ҷойдоштаи ҷомеаи муосир, асоснок намудааст.

Дар боби якум **“Асосҳои назариявӣ-методологии таҳқиқи таъсири равандҳои ҷаҳонишавӣ ба фазои иҷтимоӣ фарҳангии ҷомеаҳои муосир”** – диссертант ба талил ва муқоисаи дидгоҳҳои назариявӣ оид ба омӯзиши зуҳури равандҳои ҷаҳонишавӣ дар ҳаёти иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаҳои муосир, инчунин доир ба мушаххас нишон додани шароит ва омилҳои ташаккули муҳити иҷтимоӣ фарҳангӣ вобаста ба равандҳои

чаҳонишавӣ тавачҷуҳи хосса дода, хулосаҳои худро ба таври дақиқ пешниҳод мекунад (Саҳ. 19-65).

Боби дуюми кори таҳқиқотӣ ба масъалаи - “Таъсири чаҳонишавӣ ба тағйирёбии фазои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон” - бахшида шудааст. Хусусиятҳои иҷтимоӣ-фарҳангии инкишофи ҷомеаи Тоҷикистон дар шароити муосир, таъсири чаҳонишавӣ ба тағйирёбии тамоюлҳои арзишӣ дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон ва Ҷомеаи Тоҷикистон ва ҷустуҷӯи навӣ миллии инкишофи иҷтимоӣ-фарҳангии он дар даври чаҳонишавӣ мавзӯҳои баррасӣ ва таҳлилшудаи боби мазкурро ташкил медиҳанд. (Саҳ.66-150)

Диссертант бамавқеъ қайд мекунад, ки имрӯз ҷомеаи Тоҷикистон дар масири нави таърихи худ – таҳкими истиқлоли давлатӣ, суботи сиёсӣ ва тақвияти ваҳдати миллӣ қарор дорад. Дар назди ҷомеаи тоҷик вазифаи масъул, яъне эъмори давлати миллии муқтадир, рушдёбанда ва ҳаматарафа рақобатпазир гузошта шудааст. Дар ин самт бешубҳа корҳои зиёде бояд ба анҷом расонида шаванд. Пеш аз ҳама пойдевори ғоявӣ-назариявии фарҳанги маънавии миллӣ бояд ташаккул ёбад ва навҳои рушди иқтисодӣ, иҷтимоӣ фарҳангӣ бо дар назардошти раванди чаҳонишавӣ коркард шаванд. Чаҳонишавӣ азбаски падидаи фаромиллӣ аст, ба ҳама ҷанбаҳои ҳаёти инсон таъсири худро мерасонад. Низоми фарҳанг, маориф, илм, иқтисодиёт, тиҷорат ва тандурустии миллӣ дар зери таъсири раванди чаҳонишавӣ ба тағйирот дучор гашта дигаргун (трансформатсия) мегарданд, зеро дар фазои чаҳонишавӣ бояд рақобатпазир бошанд. Аз ин рӯ онҳо маҷбур мегарданд, ки ба меъёрҳои байналмилалӣ мутобиқ шаванд. Ин раванд хусусан дар низоми тандурустӣ ва маориф бараъло аён гардидааст... (Саҳ.150)

Дар хулоса натиҷаҳои асосии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ ва тавсияҳо доир ба истифодаи амалии натиҷаҳо ҷамъбаст карда шудаанд (Саҳ.151-155).

7. Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба натиҷагирии диссертатсия.

Бо вучуди муваффақиятҳо ба ақидаи мо дар диссертатсия баъзе камбудихо, нуктаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ки зикри онҳоро зарур мешуморем:

1. Баъзе адабиёти дар матни диссертатсия истифодашуда дар қисмати номгӯи адабиёт ворид карда нашудаанд. Инчунин, ҳолати баръакс ба назар мерасад, ки аз баъзе адабиёти дар рӯихат мавҷудбуда дар матни диссертатсия иқтибос оварда нашудааст ва ё номи муаллифони онҳо пурра зикр нашудаанд.

2. Дар матни диссертатсия хатоҳои имлоӣ ва техники ҷой доранд.

Бояд қайд намуд, ки эродҳо ва пешниҳодҳои мазкур арзиши кори илмии анҷомдодашударо коҳиш намедиҳанд ва хусусияти тавсиявӣ доранд.

8. Мувофиқати диссертатсия ба “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”.

Диссертатсияи К.Х.Данаева таҳқиқоти мустақилона анҷомёфта буда, навгониҳои илмӣ ва амалиро доро мебошад. Муайян кардани ҳадафҳо ва вазифаҳои омӯзиш, санҷиши манбаъҳои иттилоот, муайян кардани объект ва предмети таҳқиқот, муқаррар намудани масъалаҳои асосии таҳқиқот, коркард ва тафсири маълумоти бадастомада, муқаррароти назариявӣ ва методологӣ, тавсияҳо ва хулосаҳои дар диссертатсия овардашуда, натиҷаи таҳқиқоти мустақилонаи унвонҷӯ мебошанд.

Корҳои илмии нашршуда ва маърузаҳои диссертант дар конференсияҳои илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ салоҳияти диссертантро доир ба масъалаҳои пажӯҳишӣ тасдиқ менамоянд.

Корҳои илмии нашршуда ва маърузаҳои муаллиф дар конференсияҳои илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ҷанбаҳои мухталифи мавзӯро инъикос доштаанд.

Диссертатсия ҷавобгӯи талаботи бандҳои 31 ва 33-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия карда шудааст, мебошад. Аз ин рӯ, муаллифи кори таҳқиқотӣ Данаева Камола Холматовна барои сазовор доништан ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.11- фалсафаи иҷтимоӣ, арзанда аст.

Номзади илмҳои фалсафа,
дотсент, мудири кафедраи
социологияи факултети фалсафаи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Миров Ф.С.

Имзони дотсент, Миров Ф.С.-ро
тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДМТ

Тавкиев Э.

08.12.22